

Spitsbergen

Tot ongeveer 1910 stond de herberg aan de oostzijde van de Zaan, ongeveer op de plek waar zich nu de oprit naar de Beatrixbrug bevindt. De volgende foto is genomen op 24 oktober 1904 tijdens de feestelijkheden rond de opening van de nieuwe Wilhelminasluis door koningin Wilhelmina.

Op de achtergrond (pijl) zien we de herberg. Rond 1910 werd het houten huis afgebroken en kwam er een stenen café met dezelfde naam voor in de plaats. Dit café werd in de zestiger jaren afgebroken vanwege de aanleg van de Beatrixbrug.

Hoe oud de herberg is weten we niet. Het café moet al in de zeventiende eeuw een ontmoetingsplaats voor zeelieden zijn geweest die onder het genot van een drankje hier hun vracht kwamen verhandelen. In een oud exemplaar van het blad Panorama (nr. 30-1953) staat dat het ook het café was waar de Oostzaanse zeerover Claes Compaen in 1633 aanmonsterde voor de walvisvaart. Daardoor hing er, althans volgens de schrijver van dit artikel, lang een geheimzinnige sfeer rond de oude herberg. In ieder geval komt de herberg voor in een notariële akte van 1673 en staat hij aangegeven op een kaart die in 1678 werd getekend door landmeter Frans de Groot.

In zijn boek "Rond Dam en Oostzijde" (1983) schrijft Henk Roovers: *"Midden in de Peperhoek stond het café Spitsbergen. Op de plaats van dit stenen café stond voor 1910 een houten café met dezelfde naam. De naam van dit café was tussen 1640 en 1800 bekend bij velen, ook buiten de Zaanstreek. Hier werd vroeger de bemanning voor de bekende Zaanse walvisvaarders aangemonsterd. De mannen zetten hier hun handtekening onder de scheepsrol. Ze kregen dan wat geld vooruitbetaald om spullen te*

kopen en moesten enkele dagen later aan boord komen om de schepen klaar te maken".

De Zaanse geschiedschrijver Jacob Honig vult daar op aan: "De kommandeur (van een walvisvaarder) nam in de eene of andere herberg zijn intrek. Een vlag uit het bovenraam was voor de varengasten een baken om hunne koers naar te regelen. Te Zaandam geschiedde deze werving meestal in eene herberg op den hoek van den Oostzijderdam bij de kerk. De eigenaar gaf zijn huis den naam van Spitsbergen, en dezen naam bleef dit gebouw dragen, lang nadat de Groenlandsche visscherij, die aan de vroegere eigenaars zooveel voordeel geschonken had, was te niet gegaan. Wij herinneren ons nog uit onze jeugd het uithangbord, waarop niets te zien was dan ijsbergen, die hunne spitse kruinen ten hemel verhieven". En verder, in een beschrijving van een wandeling door Zaandam: "De wandelaar was den Dam over, en ging den Noord in bij de oostzijde der kerk, waar de Dampaal stond, waarop de namen der dorpen gebeiteld waren, die de kosten van het leggen van dien Dam gedragen hadden. Deze was van hout en werd in later tijd door een steenen paal vervangen, waarop alleen „Hoogendam" gebeiteld stond. Evenzoo was er in den muur van de herberg Spitsbergen in de Peperstraat een steen gemetseld, waarop de namen der contribuëerende dorpen gehouwen waren, die ook keur en schouw hadden op de huizen, die aan den Dam gebouwd waren en aan de Zaan uitkomende wallen hadden".

In 1901 staat het "hecht, sterk en goed onderhouden bier- en koffiehuis" te koop, wegens "ziekelijke omstandigheden" van de eigenaar "en gemis aan opvolger".

ZAANDAM.
Door ziekelijke omstandigheden en gemis
aan opvolger.

Den 31 October 1901, des avonds ten
7 uur precies, zal in het Logement „HER
WAPEN VAN AMSTERDAM", door den
Makelaar P. VERGOUW Jr, ten over-
staan van den Notaris B. J. TEN CATE,

In veiling worden gebracht:

No. 1. Het hecht, sterk en
goed onderhouden, en zeer
gunstig bekend staande Bier-
en Koffiehuis, genaamd „Spitsbergen"
met Erf en verdere aanhoorigheden, ge-